

Мәшінүр Жүсіп жапон қызын қызықтырды

2003-2005 жылдары Баянауыл ауданының Текдік ауылына уақытша қоныс аударған жапон қызы Toko Fudzimoto жайлы ақпараты жүргіт бір-біріне жасыраста жеткізген-ди. Жапонияның ұлттық этнология мұражайының гылыми қызметкері, PhD докторы Toko бүгінде ұлы ойшил, этнограф Мәшінүр Жүсіп Көпееевті зерттеу жұмыстарымен айналысада. Жақында Мәшінүр бабамыздың үрпағы Абай Сүйіндіковтің мұрындық болуымен қазақшага судай Токомен сұхбаттасудың сәті түскен еді.

- Токо ханым, қазақ жеріне қалай тап болдыңыз?

- Окүші кезімде жергілікті телеарнالардың бірінен Қазақстанның өткен тарихы жайлы көркем фильмді көргөн болатынын. Содан бастап көшпелі халықтың әдет-ғұрпы, салтсанасы, нанымы мен дәстүрлерін төрөн білуге қызығушылығым арта бастады. Жапонияның Киото қаласындағы университетте білім алып жүргендегі кітаптардан Ұлы Жібек жолының бойында орналасқан қазақ-қытай саудасы жайында көп оқытынын. Десе де, кітапты қанша жерден параптасаң да, көзben бір көруге жетпейтінін түсіндім. Сейтіп, 1998 жылы алғаш рет қазақ топырағына табаным тиіп, Алматы қаласындағы Рамазан Сүлейменов атындағы шығыстану институтында білім алуға бел будым.

- Зерттеу жұмыстарымен еліміздің бірқатар аймақтарын араладыңыз. Бізді қызықтырып отыреаны – Баянауыл сапары...

- Жұмыс барысымен Оңтүстік Қазақстан облысында Созак ауданында, Қарағанды, Қызылорда және тағы басқа өнірлерде болды. Баянауыл ауданының Тендей ауылына жасаған сапарым ерекше өсер қалдырыды. Жапонияның Киото қаласындағы университеттің докторантурасында оқып жүргенімде диплом жұмысының тақырыбы ретінде қазақтың салт-дәстүрлерін таңдадым. Сейтіп, Тендей ауылында екі жыл уақыт жергілікті тұрғындармен араласып, қазақ халқының әдет-ғұрпы жайлы мол мағлұмат алдым. Тендей ауылын таңдаудың тегін емес. Мені Баянауыл сыртқы округінің аға сұлтаны болған Мұса Шорманов асы жайлы деректер

қызықтырды. Бұл аста 200 жылды, 300 кой сойылып, 20 мың шелек қымыз ішіліп, жиналғандардың басым кепшілігіне шай, бауырсақ, тоқаш, өрік-мейіз таратылған. Құрметті қонақтар үшін палау дайындалған. Астың алты қунғе созылу себебі ас беруге Павлодар мен Ақмола uezдері арасындағы жер дауын шешу үшін арнайы шақырылған төтенше съездің қоса үйімдастырылуына байланысты болған. Тендей ауылының тұрғындары мені жылы қабылдады. Маған түсіністікпен қарап, қазақ тілін меңгеруге көп көмектесті. Сиыр сауып, құрт жайып, қазанға от жағып, ортаға тез бейімделдім. Қазақы тіршілікten қазынасы мол екенине көзім жетті.

- Қазақ тілін менгеру қынаға соқпады ма?

- Тіл үйрену оңай шаруа емес қой. Жапонияда жапон-қазақ сөздіктерін оқыдым. Алайда тіл үйренуімे кітаптардың көмегі аз болды. Алматыда білім алып жүргендеге ғана менгере бастадым. Ал қазақ ауылында тұрған кезде қазақ тіліндеге еркін сейлейтін деңгейге жеттім. Жалпы, тіл үйрену үшін тілдік ортамен араласқан жөн деп есептеймін. Менің білерім қазақ тілімен жапон тілінің грамматикасы ете ұқсас келеді. Бұғандеге ағылшын, орыс, қытай тілдерінде тілдесе аламын. Бірақ маған қазақ тіліндеге сөйлеу оңайырақ.

- Баянауыл өңіріне жасаған биылды сапарыныздың мақсаты не?

- Тендей ауылында тұрған кезімде ел ағалары Жаңажол ауылында орналасқан Мәшһүр Жүсіп Кепеевтің кесенесіне апарды. Бұл сапарымнан алған өсерімді сөзбен айтып-жеткізу мүмкін емес. Кейін Мәшһүр ата жайлы ақпараттарды іздестіріп, зерттеу

жұмыстарын қолға алдым. Ол кезде энциклопедияда Мәшһүр Жүсіп Кепеев ағартушы, ғалым ретінде ғана көрсетілді. Мені қызықтырғаны – оның өүлиелігі. Бұдан бөлек, халық емшілігін зерттеу. Биылғы сапарымың мақсаты – осы. Екібастұз қаласында тұратын Мәшһүр Жүсіп Кепеевтің немесе Зарауха әжемен кездесіп, қызықты мағлұматтар алдым. Енді Жаңажол ауылына бармақшымын. Естуімше, бұғандеге кесене заманауи қалыпта тұрғызылып, жанынан қонақ үй салынған. Ол жақта білімдар азаматтармен кездесіп, қажетті ақпаратқа қол жеткізетінім анық.

- Қазақ пен жапон ұлтының үқасстықтары бар ма?

- Әрине. Қазақ болсын, жапон да, көріс те Алтай елкесінен тамырын алады. Наным-сенім жағынан қарастырсақ, жапондар буддизм дінін ұстанса да, қазақтар сияқты аруақтарды сыйлайды. Атастыру, қалың мал сияқты салт Жапонияның кейір аймақтарында сақталып отыр. Аңғарғаным, Қазақстанның әр өнірінде өзіне тән сөйлеу мәнері қалыптасқан. Жапонияда да диалектизм бар. Тінти жапондықтар бір-бірін түсінбей қалатын кездер де болады.

- «Жапондықтар ұзақ жасайды» деп жатамыз. Оның сыры неде?

- Жапон үкіметі сонау 1896 жылы жүқпалы және қатерлі ауруға қарсы мемлекеттік бағдарлама қабылданап, сол кезден бастап жүқпалы аурумен күрескен. Одан кейінгі жылдарда да талай мемлекеттік бағдарлама қабылданып, сары сүзек, өкпе туберкулезі, қатерлі жүқпалы аурулардың алдын алып, бұл күндері бұл ауруға түбегейлі тосқауыл қойған. Жапонияда медициналық

орталықтар жетерлік. Тегін емделудеген атымен жоқ. Дәрігерге қаралған сайын ақша төлейсің. Қаражат медициналық сақтандыру шотына аударылады. Жапондықтардың ас мәзірі ерекше. Соя, көк шай, шиитак саңырауқұлағы жасушины қартаудан сақтайды. Ал күріш ағзадағы токсиндер мен ауыр металдарды сыртқа шығарады. Жапондар құнарлы теніз балығын жейді. Балықтың құрамындағы заттар қан та-мыларын тазартады. Сонымен қатар, жапон асханасының негізін құрайтын балдыр йод пен селен жетіспеушілігінің алдын алады. Саламатты өмір салтын ұстану да ұзақ жасауға зор өсер ететінін есте сақтаған жөн.

- Қазақстан жайлы жапондық телеарналардан ақпарат таратыла ма?

- Қазақстанда болып жатқан елеулі оқиғалардан жапондықтар хабардар. Жергілікті телеарналардан таратылатын жаңалықтар, спорттық шаралар арқылы Қазақстанның тандыры. Бұғандеге оннан аса ғалым Қазақстанның өткен тарихы мен бұғандегі хал-ахуалы жайлы зерттеуде. Десе де, аз ғана ғалымдардың еңбектерімен қазақ жайлы қаралайым халық біліп отыр деп айтудың қыны. Үйліми еңбектер арқылы үйліми ортағана таныс.

- Әңгіменізге көп рахмет! Үйліми ізденістеріңіз арқылы қазақ-жапон ұлтының ынтымағын арттыра беріңіз!

- Сіздерге де алғысым шексіз. «Отарқа» газеті ұжымын биылғы 25 жылдық мерейтоймен шын жүректен құттықтаймын! Қаламдағының мұқалмасын!

Сұхбаттасқан: Оралхан ҚОЖАНОВ